

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Проректор з науково-педагогічної та навчальної
роботи Сумського НАУ,
д.с.н., професор

Маргарита ЛИШЕНКО

2025 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи **Кішінець (Карпик) Юлії Андріївни** на тему **«Кримінальні правопорушення у сфері земельних відносин в контексті земельної реформи в Україні»**, яка представлена на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань **08 Право** за спеціальністю **081 Право**

1. Актуальність теми дисертації.

Відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні, яке відбулося 1 липня 2021 року, стало наслідком тривалої земельної реформи, спрямованої на впорядкування правових механізмів регулювання земельних відносин. Основною метою даної реформи є забезпечення ефективного, раціонального та сталого використання земельних ресурсів. Впровадження відкритого ринку земель сприяє наповненню державного бюджету, а також забезпечує власникам земель додатковий фінансовий прибуток.

Згідно з офіційними статистичними даними, загальний обсяг земель сільськогосподарського призначення, що стали об'єктом купівлі-продажу, у 2021 році становив 100 000 га, у 2022 році – 69 000 га, а в першій половині липня 2023 року – 50 000 га. Разом з тим, лібералізація ринку земельних відносин зумовила появу нових ризиків та зловживань у цій сфері, зокрема незаконного збагачення через використання цифрових платформ, протиправної зміни цільового призначення земель та маніпуляцій із земельними ресурсами за допомогою сучасних електронних технологій.

Наступний етап земельної реформи, який було впроваджено у 2024 році, передбачає надання юридичним особам права на придбання земель сільськогосподарського призначення. Вказані зміни сприяють розширенню можливостей для великих агропідприємств та інвесторів, що, в теорії, має позитивно вплинути на інвестиційну привабливість земельних ресурсів України. Водночас, чинне кримінальне законодавство не містить спеціальних норм щодо відповідальності юридичних осіб за правопорушення у сфері земельних відносин, що створює передумови для потенційних зловживань.

Зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення не забезпечило повної реалізації завдань земельної реформи, оскільки процес її впровадження виявив низку проблем, які потребують ґрунтовного наукового аналізу та невідкладних законодавчих ініціатив.

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України у лютому 2022 року спричинило значні загрози національній безпеці, територіальній цілісності держави, а також мало негативний вплив на стан сільськогосподарських земель. Як наслідок вибухів, застосування військової техніки та використання хімічних речовин, ґрунти зазнали забруднення важкими металами, що призводить до їхньої деградації та втрати родючості. Крім того, пошкодження ґрунтового покриву та руйнування мікрофлори унеможливлюють ефективне сільськогосподарське використання таких земель, що своєю чергою негативно позначається на продовольчій безпеці країни. Інвестиційна привабливість цих земель також значно знижується, про що свідчить офіційна статистика: у період з липня по грудень 2022 року кількість угод купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення становила 28 140, тоді як за аналогічний період 2021 року було зафіксовано 62 754 таких угоди. Відтак, можна констатувати, що правовий режим воєнного стану має суттєвий вплив на розвиток ринку земель в Україні. Держава здійснює необхідні заходи з метою мінімізації негативних наслідків воєнних дій для суспільства, у тому числі у сфері земельних відносин.

Актуальність дослідження даного питання зумовлена необхідністю реалізації охоронної функції кримінального права, яка має бути виражена у своєчасній криміналізації суспільно небезпечних діянь у сфері земельних відносин, перегляді чинних кримінально-правових норм з метою підвищення рівня захисту земельних ресурсів, а також у визначенні нових об'єктів кримінально-правової охорони, до яких має бути віднесена сфера земельних відносин. Система кримінально-правової охорони сфери земельних відносин містить склади кримінальних правопорушень, що забезпечують як охорону права власності на земельні ділянки (ст. 197¹ КК України), так і їх охорону від забруднення, як кримінальних правопорушень проти довкілля (ст. 239, 239¹, 239² та 254 КК України).

Незважаючи на наявність вказаних положень, сучасний стан кримінально-правового захисту земельних відносин характеризується низкою прогалин та недоліків. Механізми ефективного функціонування ринку земель у період воєнного стану, а також стратегія відновлення конкурентоспроможності земельного ринку в післявоєнний період потребують додаткового вивчення та наукового обґрунтування. Зазначені проблеми вимагають комплексного аналізу та розробки якісних законодавчих пропозицій, спрямованих на їх вирішення.

Обрану тематику в різних її аспектах досліджували вітчизняні науковці, зокрема, на доктринальному рівні вона була розглянута в працях М. Г. Колодяжного та А. С. Яковлева «Злочинність у сфері земельних відносин: феномен і стратегія запобігання» (2024), Р. О. Мовчана «Кримінальна відповідальність за злочини у сфері земельних відносин» (2020), Ю. А. Турлової «Екологічна злочинність в Україні: кримінально-правові та кримінологічні засади протидії» (2018).

Серед раніше проведених досліджень, однак, не було запропоновано правових механізмів захисту сфери земельних відносин для держав, які перебувають в умовах дії правового режиму воєнного стану. Вищезазначене обумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження.

2. Зв'язок з науковою тематикою.

Дисертація виконана з урахуванням положень Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (проголошених Резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 та підтриманих Указом Президента України № 722/2019 від 30.09.2019 року), Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31.03.2020 № 552-IX, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» від 12.05.2022 № 2247-IX, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель» від 19.10.2022 № 2698-IX, Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24.08.2023 № 3354-IX, інших нормативно-правових актів, а також науково-дослідної тематики кафедри міжнародних відносин Сумського національного аграрного університету «Міжнародно-правові засади процесів реформування законодавства України в контексті євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0121U108975) та наукової тематики Швейцарського національного наукового фонду «Україна: криміналізація земельних відносин» (Swiss National Science Foundation «Ukraine: Land Relations Criminalisation»), (номер гранту 212086, термін реалізації 01.05.2022–30.04.2023 р.) Тема дисертації затверджена вченою радою (протокол № 5 від 29.11.2021 р.).

3. Наукова новизна і теоретичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням системи кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин, у якому з урахуванням напрацювань вітчизняних і зарубіжних учених висвітлено сутність та специфіку інституту кримінально-правової охорони земельної сфери в процесі реалізації земельної реформи, оцінювання її поточних результатів із визначенням впливу на процеси криміналізації земельних відносин, ускладнені умовами воєнного стану.

Вперше:

– запропоноване авторське визначення кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин, під яким необхідно розуміти суспільно небезпечні діяння (дії чи бездіяльність), що посягають на встановлений порядок використання, розпорядження та охорони земельних ресурсів, порушують права власників і користувачів земель, завдають шкоди навколишньому природному середовищу або створюють загрозу соціальній, економічній чи екологічній безпеці держави, й такі, за які КК України встановлено кримінальну відповідальність. Родовим об'єктом цих кримінальних

правопорушень є суспільні відносини, що регулюють охорону, правомірне розпорядження та раціональне використання землі як важливого природного ресурсу, об'єкта власності й управління. Об'єкти земельних відносин визначені в ст. 2 Земельного кодексу України (ЗК України). До кола предметів кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин належать: земля, інформація, що регламентує її правовий статус, а також правовстановлювальні документи на неї;

– встановлено, що детермінанти учинення кримінальних правопорушень у сфері земельних мають комплексний характер. До них належать економічні, реформаторські, правові, організаційно-управлінські, військово-політичні, поведінкові та соціальні детермінанти. З'ясовано, що поведінкові й соціальні детермінанти менш значуще впливають на криміналізацію суспільних відносин у земельній сфері. Водночас земельна реформа як реформаторська детермінанта поряд із позитивними наслідками для землекористувачів та землевласників у процесі її реалізації супроводжується істотними перетвореннями правового режиму землекористування, що призводить до зловживань, зокрема, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди;

– обґрунтовано доцільність застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за вчинення кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин. Це пов'язано з поточним етапом реалізації земельної реформи в Україні (пункт «б» ч. 1 ст. 130 ЗК України), що передбачає придбання земельних ділянок сільськогосподарського призначення юридичними особами площею до 10 000 га. Відповідне створює низку істотних ризиків та можливості для зловживань, що полягають у загрозах зосередження земель через застосування фіктивного посередництва у власності окремих суб'єктів, а також незаконних діянь із зміною цільового призначення земель. Це потребує вдосконалення кримінально-правового реагування щодо відповідальності юридичних осіб за зловживання у сфері земельних відносин для додержання законності в процесах землеобігу;

– запропоновано криміналізувати одержання та вимагання неправомірної вигоди у сфері земельних відносин та викласти диспозицію відповідної кримінально-правової норми в такій редакції: «Одержання неправомірної вигоди особою за вчинення або невчинення дій в інтересах третіх осіб у сфері земельних відносин, що суперечать законодавству, а також вимагання такої вигоди – карається...», а в частині другій відповідної статті передбачити кваліфікуючу ознаку – ті самі діяння, вчинені службовою особою. Запропоноване сприятиме мінімізації корупційних ризиків у сфері земельних відносин, зокрема, в процесі оренди земельних ділянок, зміни їх цільового призначення та їх приватизації. Водночас своєчасна криміналізація зловживання владними або службовими повноваженнями в земельній сфері, спрямованими на надання чи одержання неправомірної вигоди або переваги окремим особам, дозволить доповнити інститут кримінально-правової охорони сфери земельних відносин нормою, безпосередньо націленою на забезпечення прозорості та ефективності земельної реформи.

Відповідальність за корупційні діяння у сфері земельних відносин встановлена, зокрема, в КК Франції (Code penal), а саме в ст. 313-6-1, а також ст. 322-4-1 КК Франції;

– визначено доцільність криміналізації діяння щодо вмісного використання або сприяння використанню земель сільськогосподарського призначення з метою розміщення незаконних збройних формувань держави-агресора або в інших цілях, що загрожують безпеці держави. Установлено, що трансформаційні процеси адаптації законодавства України у сфері земельних відносин в умовах дії правового режиму воєнного стану та ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» від 12.05.2022 № 2247-IX не містять положень, спрямованих на захист земельних ресурсів від використання у спосіб, що створює ризики для національної безпеки держави.

Удосконалено положення щодо:

– оптимізації диспозицій кримінального правопорушення, передбаченого ст. 361 КК України «Несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж», та доповнення кваліфікуючими ознаками його об'єктивної сторони, зокрема в частині другій, й викладення таким формулюванням: «Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або незаконне втручання в Державний земельний кадастр, а також якщо такі дії вчинені службовими особами». Відповідні діяння можуть вчинюватися незаконним внесенням, зміною або видаленням даних із використанням підроблених електронних цифрових підписів із метою здійснення маніпуляцій із цільовим призначенням земель;

– доцільності використання уніфікованої термінології для кримінального й земельного законодавств України та уточнення формулювань окремих дефініцій. Зокрема, в ст. 254 КК України термінологічний вираз «безгосподарське використання земель» вбачається нелогічним, оскільки в ст. 205 ЗК України використовують визначення «раціональне використання земель», а Глава 32 ЗК України має назву «Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель». Запропоновано назву відповідної статті 254 КК України викласти в такій редакції: «Порушення нормативних вимог раціонального використання та охорони земель»;

– недоцільності використання оцінних понять у диспозиціях статей, що встановлюють відповідальність за правопорушення у сфері земельних відносин. Зокрема, в ч. 1 ст. 254 КК України законодавець використовує оцінне поняття, а саме: «тривале зниження або втрата родючості ґрунтів», хоча примітка відповідної кримінально-правової норми не містить роз'яснень щодо того, як визначаються терміни тривалості, а містить у примітці уточнення щодо істотної шкоди й тяжких наслідків. Рекомендовано диспозицію ч. 1 ст. 254 КК України сформулювати таким чином:

«Порушення нормативних вимог раціонального використання та охорони земель, якщо це заподіяло істотну шкоду життю, здоров'ю людей чи довкіллю». Таке визначення узгоджується з правилами нормотворчої техніки;

– посилення відповідальності службових осіб за зловживання у сфері земельних відносин та вдосконалення змісту ст. 239 КК України «Забруднення або псування земель» з урахуванням досвіду Німеччини з метою диференціації відповідальності залежно від суб'єктів учинення кримінального правопорушення. За відсутності такої диференціації однаково кваліфікуються діяння, вчинені особою, на яку покладено обов'язок виконання спеціальних правил щодо запобігання забрудненню і псуванню земель, а також службовою особою. В цьому контексті спеціальним є суб'єкт кримінального правопорушення, на якого покладено обов'язок дотримання спеціальних правил щодо охорони земель (наприклад, посадові особи органів державного контролю, керівники підприємств, діяльність яких впливає на стан ґрунтів), в той самий час до службових осіб відповідно до ч. 3, 4 ст. 18 КК України належать особи, які діями або бездіяльністю сприяли або допустили забруднення чи псування земель, порушивши свої посадові обов'язки. Останнє дозволить розрізняти відповідальність залежно від правового статусу особи й ступеня її впливу на суспільні відносини;

– доповнення диспозиції ст. 1971 КК України «Самовільне заняття земельної ділянки та самовільне будівництво» спеціальною метою як ознакою її суб'єктивної сторони. Це дозволить розмежувати склади кримінального правопорушення за рівнем суспільної небезпеки та застосувати більш пропорційні заходи покарання. Запропоновано вдосконалити диспозицію ст. 1971 КК України кваліфікуючою ознакою щодо самовільного заняття земельної ділянки з метою її привласнення чи одержання неправомірної вигоди для себе або інших осіб, яка повинна передбачати більш суворе покарання. Тому доцільним є доповнити ч. 2 ст. 1971 КК України відповідними кваліфікуючими ознаками.

Подібна кримінально-правова норма властива кримінальному кодексу Італійської Республіки (зокрема, ст. 633 КК Італії).

Набули подальшого розвитку:

– положення, що в умовах реалізації земельної реформи сфера земельних відносин набуває значення самостійного об'єкта кримінально-правової охорони, це пов'язано з істотною трансформацією відповідних суспільних відносин, а також необхідністю їх належного правового захисту;

– визначення комплексу факторів соціальної обумовленості криміналізації діянь у сфері земельних відносин, що характеризуються певними специфічними ознаками поряд із «традиційними» факторами, такими як суспільна небезпечність діяння, його відносна поширеність та доцільність криміналізації. Встановлено, що до факторів, які призводять до криміналізації діянь у сфері земельних відносин, доцільно відносити комплекс економічних, соціальних, правових, екологічних та політичних факторів, які зумовлюють потребу її посиленої охорони. Економічні фактори як такі, що обумовлюють цінність та пріоритетне значення земельних

ресурсів. Соціальні чинники проявляються тим, що криміналізація діянь у сфері земельних відносин позитивно позначається на захисті інтересів уразливих категорій населення. Правові фактори зумовлюють необхідність удосконалення законодавчої бази з метою її адаптації до трансформаційних процесів у суспільстві, що формують умови появи нових видів зловживань у земельній сфері. Екологічні чинники характеризуються необхідністю протидії забрудненню земель та втраті її родючих властивостей. Політичні чинники виражаються в тому, що в умовах міжнародного збройного конфлікту земельні ресурси держави повинні бути захищені від деструктивного впливу зовнішніх небезпек;

- положення наукового підходу (О. Мовчана, Ю. Турлової, О. Дудорова та М. Шульги) щодо кримінально-правової характеристики та класифікації діянь у сфері земельних відносин, їх систематизації та визначення місця у структурі Особливої частини чинного КК України. Зазнали подальшої еволюції теоретичні засади окремих компонентів інституту кримінально-правової охорони сфери земельних відносин;

- узагальнення поточних результатів земельної реформи в Україні та їх взаємозв'язку з розвитком інституту кримінально-правової охорони сфери земельних відносин. Обґрунтування щодо своєчасності організації діяльності центрів правової підтримки розвитку об'єднаних територіальних громад для забезпечення стабільного функціонування земельних відносин та підвищення рівня правової обізнаності учасників, а також посилення їх інституційної спроможності у сфері управління земельними ресурсами.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження стали наукові праці вчених у галузі кримінального права та кримінології, земельного права, порівняльного кримінального права, адміністративного й інформаційного права.

Нормативну основу дослідження становили Конституція України, Кримінальний кодекс України, чинні закони України, постанови Кабінету Міністрів України, відомчі нормативно-правові акти та окремі міжнародно-правові документи у сфері захисту земельних відносин.

Інформаційну та емпіричну бази дослідження становили матеріали узагальнень судової практики у справах зі спорів, що виникають із земельних відносин, судові акти Верховного Суду України та рішення судів загальної юрисдикції, наукові публікації й довідкові видання, а також результати аналізування практичної діяльності суб'єктів земельних відносин.

4. Практичне значення результатів дисертації.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертаційному дослідженні положення надалі можуть використовуватися в:

- *науково-дослідній роботі* – для подальшого розроблення теоретичних і практичних засад кримінально-правової охорони сфери земельних відносин України;

- *правотворчості та правозастосовній діяльності* – з метою вдосконалення системи кримінально-правової охорони сфери земельних

відносин та диспозицій відповідних кримінально-правових норм, розроблення проєктів законів та в практичній діяльності під час розгляду судових справ відповідних категорій (*Акт впровадження від 20 листопада 2024 року в практичну діяльність адвоката Нежевело Валентини Вікторівни результатів дисертаційного дослідження Кішінець Юлії Андріївни на тему «Кримінальні правопорушення у сфері земельних відносин у контексті земельної реформи в Україні»*, *Акт впровадження в практичну діяльність від 18 січня 2024 року Головного управління Держгеокадастру в Сумській області результатів дисертаційного дослідження Кішінець Юлії Андріївни на тему «Кримінальні правопорушення у сфері земельних відносин у контексті земельної реформи в Україні»*);

– освітньому процесі – під час викладання дисциплін кримінально-правового циклу, підготовки підручників, навчальних посібників, коментарів кримінального законодавства України. Положення дисертації можуть застосовуватися під час викладання курсів «Кримінальне право України», «Земельне право України», «Екологічне право України», «Порівняльне кримінальне право та процес» (*Акт впровадження результатів дисертаційної роботи в навчальний процес кафедри міжнародних відносин Сумського національного аграрного університету від 23 вересня 2024 року*).

5. Головні результати, отримані особисто автором.

Дисертаційне дослідження виконана здобувачкою самостійно, є аргументованою, комплексною науковою працею, у який подано авторський підхід удосконалення системи кримінально-правової охорони сфери земельних відносин України. Положення та висновки дисертації є обґрунтованими на основі особистих досліджень автора, висновків інших науковців, нормативно-правових актів, аналітично-довідкових статей, узагальнень судової практики. Викладені в дисертації ідеї та розробки належать автору. Структура дисертації розроблена з урахуванням мети та завдань наукового дослідження.

Значна кількість питань, окреслених у дисертаційному дослідженні розглядається вперше, окремі проаналізовані дискусійні питання висвітлені з урахуванням нових авторських підходів та інтерпретацій правових підходів національного та зарубіжного законодавств. Окремі теоретично невизначені питання, які виникали в процесі дослідження, вимагали від здобувачки додаткового наукового обґрунтування, а також перекладу зарубіжних наукових джерел кримінального законодавства. У наукових публікаціях, підготовлених як одноосібно так і у співавторстві визначено індивідуальний внесок здобувачки, який містить такі науково-обґрунтовані положення:

1) у публікації «Кримінальні правопорушення у сфері земельних відносин: проблеми категоріального апарату класифікації» (Кішінець Ю. А. «Кримінальні правопорушення у сфері земельних відносин: проблеми категоріального апарату класифікації» Електронний журнал «Наука і техніка сьогодні». Серія Право. 2024. №11 (39) 2024. С. 586-601. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11\(39\)](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11(39)) (автор дослідила питання удосконалення категоріального апарату та проблеми класифікації

кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин. Запропоновано деталізацію дефініцій таких як «земельне правопорушення», «незаконне заволодіння землею», «зловживання земельними ресурсами», що дозволить уникнути складнощів у правозастосуванні. Також, у даній роботі запропоновано уточнити класифікацію кримінальних правопорушень у земельній сфері, зокрема з урахуванням різних видів посягань на земельні ресурси. Акцентовано, що невизначеність у правовому полі стосовно цих діянь ускладнює роботу правоохоронних органів і судів, що, в свою чергу, веде до неефективності боротьби з кримінальними правопорушеннями у сфері земельних відносин);

2) у публікації «Гене́за та сьогодення соціальної обумовленості кримінально-правових норм про правопорушення у сфері земельних відносин» (Кішінець Ю. А. Гене́за та сьогодення соціальної обумовленості кримінально-правових норм про правопорушення у сфері земельних відносин. Електронний журнал «Наукові перспективи». Серія Право. 2024. №8 (50) 2024. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8\(50\)-638-649](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-8(50)-638-649) (здобувачкою окреслено історичні аспекти становлення кримінальної відповідальності за посягання у сфері земельних відносин. Акцентовано на сучасних факторах соціальної обумовленості криміналізації діянь у сфері земельних відносин в Україні. Зазначено, що в умовах повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію нашої держави, питання соціальної цінності та значущості українських земель надзвичайно посилили інтерес науковців. Охарактеризовано земельні відносини як об'єкт кримінально-правової охорони, їх об'єктивні та суб'єктивні ознаки та сутність);

3) у публікації «Стан дослідження в науці проблеми кримінально-правової охорони сфери земельних відносин в Україні» (Клочко А. М., Кішінець Ю. А. Стан дослідження в науці проблеми кримінально-правової охорони сфери земельних відносин в Україні. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2022. № 12. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2022-12-8464>) (здобувачка провела огляд сучасних тенденцій кримінально-правової охорони земельних відносин в Україні в умовах правового режиму воєнного стану. Особистим вкладом є те, що вона аргументувала основні фактори, які зумовлюють потребу створення інституту кримінально-правової охорони земельних відносин в Україні: здобуття статусу кандидата на членство в ЄС, відновлення стабільного функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення для нормалізації економіки, відновлення якості земель сільськогосподарського призначення у період післявоєнної відбудови України);

4) у публікації «Проблемні питання трансформації земельних відносин у контексті земельної реформи в Україні» (Клочко А. М., Карпик Ю. А., Курило О. М. Проблемні питання трансформації земельних відносин у контексті земельної реформи в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. Електронне наукове фахове видання юридичного факультету Запорізького національного університету. № 1/2022. С. 198-201. DOI:

<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-1/61>) (здобувачка обґрунтувала потребу усунення ризиків, в тому числі кримінальних, які стали наслідком відкриття ринку землі в Україні. Акцентувала увагу на проблемі існування «тіньового ринку землі» та корупційних зловживань, які дають змогу зацікавленим особам одержати земельні ділянки у незаконний спосіб. Висвітлено окремі поширені способи незаконного присвоєння земельних ділянок в Україні, які приводять до суспільно небезпечних наслідків. Обґрунтовано, що утворення відповідних науково-консалтингових центрів юридичного сприяння розвитку територіальних громад сприятиме розвитку та вдосконаленню особистісних та професійних навичок фахівців, територіальних громад, колективів та компаній на початковому етапі функціонування ринку землі в Україні. Особистим внеском здобувачки стало обґрунтування положень щодо утворення центрів юридичного сприяння розвитку об'єднаних територіальних громад для забезпечення функціонування земельних відносин та посилення спроможностей досудового вирішення земельних спорів).

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Кішінець Ю. А. Класифікація кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин. Матеріали щорічної науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (м.Суми, 13-17 лист. 2024 р.) Суми. 2024. С. 435 (здобувачкою проаналізовано досвід та класифікації кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин. Не зважаючи на певний рівень уваги з боку науковців до питань, пов'язаних із досліджуванним, існуючі класифікації характеризується різноманітністю підходів, а окремі з протиправних діянь потребують своєчасної криміналізації. Такі поняття, як «земля», «земельні відносини», «правопорушення у сфері земельних відносин» «кримінальне правопорушення у сфері земельних відносин» визначаються вітчизняними науковцями по-різному, що в кінцевому результаті призвело до відсутності уніфікованих понять цих термінів);

2. Кішінець Ю. А. Соціальна обумовленість кримінально-правових норм про правопорушення у сфері земельних відносин. Матеріали щорічної науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (м.Суми, 13-17 лист. 2023 р.). Суми. 2023. С. 435 (здобувачкою проаналізовані положення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» від 12.05.2022 року № 2247-IX. Констатовано, що інститут відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері земельних відносин поступово розвивається, а фактори соціальної обумовленості криміналізації відповідних діянь у сфері земельних відносин (соціальні, економічні, політичні, правові) формуються за рахунок викликів воєнного часу та поточних результатів земельної реформи);

3. Ключко А. М., Кішінець Ю. А. Адаптаційні заходи функціонування земельних відносин в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні. Права людини та публічне врядування в сучасних умовах: Матеріали VI

Міжнародного правничого форуму, м.Чернівці, 9 червня 2023р. Львів–Торунь: Liha-Pres, 2023. С.288-292. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-314-2-76> (здобувачкою проаналізовані окремі кримінально-правові норм чинного КК України, а також систематизовані кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин. Поряд з цим подано вчинення кп у сфері земельних відносин в умовах воєнного стану, які свідчать про зростання вчинення діянь, пов'язаних із забрудненням ґрунтів. Особистий внесок здобувачки міститься у пропозиції доповнення статтю ст. 239 КК України ч. 3 такого змісту: «діяння, передбачені ч. 1 та 2 цієї статті вчинені в умовах воєнного стану», та встановлення санкції, що є співрозмірною тяжкості вчиненого діяння);

4. Кішінець Ю. А. Зарубіжний досвід охорони сфери земельних відносин. Матеріали щорічної науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (м. Суми, 25-28 квітня 2023 р.). Суми. 2023. С.554 (здобувачкою проаналізовано зарубіжний досвід охорони сфери земельних відносин у системі права Великобританії, законодавстві Люксембургу, Республіки та Швейцарської конфедерації. Акцентовано що у проєкті нового КК України не передбачено самостійного інституту кримінально-правової охорони земельних відносин, а Розділ 6.5, що розміщений у Книзі шостій Особливої частини проєкту КК України «Кримінальні правопорушення проти економіки» має назву «Кримінальні правопорушення проти порядку використання і захисту природних ресурсів». Здобувачкою зроблено висновки, що питання охорони сфери земельних відносин в Україні потребує подальшого дослідження з урахуванням зарубіжного досвіду, що будуть направлені на формування системи мінімізації суспільно-небезпечних наслідків війни та корупційних зловживань у сфері земельних відносин);

5. Кішінець Ю. А. Практичні аспекти реалізації конституційного права власності на землю на сучасному етапі земельної реформи. Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (26-29 квітня 2022 р.). Суми, 2022. С.268 (здобувачкою висвітлення проблемні аспекти процесу відкриття ринку землі в Україні, а наголошено на юридичних колізіях та необізнаності громадян щодо регулювання земельних відносин та підготовки землепорядної документації. Акцентовано на протиріччях між положеннями Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31.03.2020№ 552-IX та можливістю їх практичної реалізації. Визначено потребу підвищенням рівня кваліфікації правового землепорядного профілю громадян);

6. Кішінець Ю. А. Стан дослідження в науці проблеми кримінально-правової охорони сфери земельних відносин в умовах війни. Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (14-18 листопада 2022 р.). Суми, 2022. С.375 (здобувачкою встановлено, що ефективне функціонування ринку землі сільськогосподарського призначення в Україні залежить від врегульованих на

законодавчому рівні гарантій власності, стабільності державної політики щодо землеволодіння, користування та розпорядження земельними ділянками. Зазначено, що інноваційна стратегія функціонування земельних відносин повинна одним із компонентів модель орієнтування на досвід зарубіжних держав. Проаналізовано досвід окремих зарубіжних держав, зокрема, Швейцарії, Польщі та Франції щодо захисту сфери земельних відносин на кримінально-правовому рівні);

7. Карпик Ю. А. Новий підхід у питанні обігу земель сільськогосподарського призначення. Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (13-17 квітня 2020 р.). Суми, 2022. С.521 (здобувачкою визначені переваги та ризики відкриття ринку землі сільськогосподарського призначення в Україні. Проаналізовані ключові положення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення». Акцентовано на дискусійному питанні проблеми набуття земельних ділянок юридичними особами України);

8. Нежевело В. В., Карпик Ю. А. Уподобання та ризики навколо питання відкриття ринку землі в Україні. Сучасні погляди на актуальні питання правових наук : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Частина II (м. Запоріжжя, 22-23 листопада 2019 р.). Запоріжжя. 2019. С. 109-112. (здобувачкою проаналізовано питання розвитку ринку сільськогосподарських земель в Україні, акцентовано увагу на перевагах і ризиках цієї реформи, висвітлено економічні, соціальні та політичні аспекти реформування, ризики монополізації землі агрохолдингами, стратегічні виклики та необхідність правового регулювання);

9. Карпик Ю. А. Українські реалії та світовий досвід запровадження ринку землі станом на 2019 рік. Сучасний рух науки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 2-3 грудня 2019 р.). Дніпро, 2019. С. 704-709. (здобувачка аналізує українські реалії та міжнародний досвід запровадження ринку землі станом на 2019 рік, акцентує на важливості скасування мораторію на продаж сільськогосподарських земель. Разом з тим, наголошується на необхідності врахування національних особливостей та оптимізації окремих положень законодавства щодо мінімізації ризиків у сфері земельних відносин. Розглядаються моделі земельного ринку таких країн світу, як США, Італія, Польща та інші, акцентується увага на успішних практиках, проблемах та адаптації під українські реалії).

10. Карпик Ю.А. Формування ринку землі в Україні 2019: реалії та перспективи. Матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції (11-15 листопада 2019 р.). Суми, 2019. С. 767. (здобувачкою проаналізовані перспективи відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні. Визначено ризики, пов'язані з тим, що земельна реформа не забезпечить вільні та демократичні ринкові відносини, через ймовірність придбання земель с/г призначення великими агрохолдингами або іншими заможними суб'єктами, що значно обтяжить діяльність невеликих фермерських господарств. Іншим істотним ризиком визначено загроза

територіальній цілісності України через можливості відчуження території).

Свідчення про реєстрацію авторського права на твори, в яких опубліковані результати дисертації:

1. Свідчення на наукову статтю «Проблемні питання трансформації земельних відносин у контексті земельної реформи в Україні». Літературний письмовий твір наукового характеру / А. М. Ключко, Ю.А. Карпик, О.М. Курило. Свідчення № 122194; зареєстр. 21.12.2023.

2. Свідчення на наукову статтю «Стан дослідження в науці проблеми кримінально-правової охорони сфери земельних відносин в Україні». Літературний письмовий твір наукового характеру / А. М. Ключко, Ю.А. Кішінець. Свідчення № 122195; зареєстр. 21.12.2023.

Разом із цим, слід зазначити, що був проведений аналіз звіту перевірки на плагіат на наявність текстових запозичень (програма Strike plagiarism). Рецензенти дійшли висновку, що дисертаційна робота Кішінець (Карпик) Юлії Андріївни «Кримінальні правопорушення у сфері земельних відносин в контексті земельної реформи в Україні», що подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальність 081 Право є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень згідно постанови КМУ від 12.01.2022 № 44 п. 9. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

6. Кількість наукових публікацій.

За результатами проведеного дослідження опубліковано 14 наукових праць, зокрема: 4 статті у наукових фахових виданнях, 10 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

7. Зауваження і побажання до змісту.

Дисертаційна робота Кішінець (Карпик) Юлії Андріївни є ґрунтовним та актуальним дослідженням проблематики кримінальних правопорушень у сфері земельних відносин. Авторка виявила належний рівень наукової зрілості, володіння матеріалом та вміння здійснювати комплексний правовий аналіз. Разом із тим, у процесі ознайомлення зі змістом дисертації виникли окремі зауваження і побажання, спрямовані на подальше вдосконалення представленого наукового доробку.

Запропоновані авторкою зміни до кримінального законодавства є перспективними, однак потребують конкретизації механізмів їх реалізації в межах національної правозастосовної системи. Бажаною є також оцінка потенційного впливу запропонованих змін на практику досудового розслідування та судового розгляду відповідної категорії справ.

Попри належне опрацювання нормативно-правової бази, доцільним є розширення практичного компоненту дослідження шляхом аналізу актуальних судових рішень, що безпосередньо стосуються предмета дисертації. Це дозволило би підсилити прикладну значущість роботи та наблизити її висновки до реальних умов функціонування системи кримінальної юстиції.

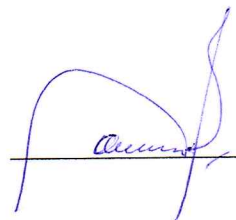
Зазначені зауваження мають конструктивний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертації. Робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить ознаки наукової новизни, теоретичну глибину та практичну значущість. Сформульовані авторкою положення можуть бути використані у подальшому вдосконаленні кримінального законодавства та правозастосовної практики у сфері охорони земельних правовідносин.

8. Відповідність дисертації спеціальності та профілю ради:

Дисертаційна робота Кішінець (Карпик) Юлії Андріївни «Кримінальні правопорушення у сфері земельних відносин в контексті земельної реформи в Україні», яка подана до захисту у спеціалізовану вчену раду на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право за своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, основними результатами обґрунтованості, основними положеннями і результатами опублікованими у фахових виданнях, новизна постановки та практичним значенням відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022. Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності.

Враховуючи високий рівень виконаних досліджень, а також актуальність теми роботи, наукову новизну результатів та їх наукове і практичне значення, за результатами обговорення в ході публічної презентації дисертаційного дослідження на засіданні кафедри міжнародних відносин Сумського національного аграрного університету рекомендувати дисертацію Кішінець (Карпик) Юлії Андріївни «Кримінальні правопорушення у сфері земельних відносин в контексті земельної реформи в Україні» до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальність 081 Право з галузі знань 08 Право.

**Головуючий на засіданні кафедри,
д.ю.н, доцент, професор кафедри
адміністративного
та інформаційного права**

Олег РОГОВЕНКО

